

Tudi ta stavek nam predočuje prav dobro način Baukartove prireditve.

Knjigi je dodan seznam manj znanih besed in seznam manj znanih zemljepisnih imen. Kaj je vse vzeto v prvi seznam in na kak način je razloženo, nam kažejo primeri: črevelj — približno 30 cm; hrbitišče ladje — ladjin najspodnejši del, podoben prsni kosti ptic; paluba — krov, vrhni, vodoravni in tlom podobni del ladje, ki pokriva njen trup; tridesetletna vojna — od leta 1618. do 1648. V seznamu manj znanih zemljepisnih imen ima napačen naglas Bárbados (pravilno Barbádos) in San Sálvador (pravilno Salvadór). Naglasa pa ni pri treh: Lizbona, Madrid, Trinidad, kar je najmanj nedoslednost.

Knjigo kviri par predpotopnih slik.

Pavel V. Brežnik.

Ivan Andrić: Put Alije Gjerzeleza. Beograd 1920. S. B. Cvijanović. 41 str.

Ko sem prečital to značilno povestico, se mi je zdelo, kakor bi bil blodil po daljnih in tujih krajih med tujimi in čudnimi ljudmi. Pa nisem. Povest se vrši v okolici Sarajeva in Višegrada, kamor je na svojem potepuštvu „... stigao Gjerzelez. Pjesma je išla pred njim. Na bijelu konju, krvavih očiju, on je jahao ravanlukom... čevkeni na Gjerzelezu sjali su i poigravali na vjetru... On je nosio slavu mnogih megdana...“ Junačil je od krčme do krčme, strahoval s svojo močjo in nasilnostjo, kogar je dosegel. Posebno je zalezoval lepe ženske. Lepa ženska, pa naj je bila že gosposka, kmetska, ciganska ali tudi vlačuga, ga je zmešala, da „... izgubi u tili čas svaki račun o vremenu i istinskim odnosima i svako razumevanje za stvarnost, koja rastavlja ljude jedne od drugih“. Z vsem svojim kipečim zdravjem in napeto moško močjo hrepeni po lepi Benečanki, radi katere ga osmešijo in ponižajo, da malodušno pobegne v družbo cigank, ki pa se tudi rogajo njegovemu koprnenju. Od jeze in žalosti popiva s cigani, prepeva in se zaman prikupuje ciganki Zemki: „... Ne gadjaj se Zemko..., samo dodji!“ A ker se je osmešil, je izgubil ves ugled. „Beđan, nesrečan, slavan i smiješan, tako je obišao Gjerzelez pō carevine.“ Naposled se je zagledal v Sarajevu v prelepo Katinko, ki so jo morali skriti pred nasilnim Turkom. Zato se je „nadimao od gnjeva. Ne moći do te vlahinje; nikad ne moći. I ne moći nikog ubiti i ništa razbiti! ... I kakve su to žene do kojih se ne može kao ni do Boga?...“ Žalosten in jezen je naposled „zakrenuo u jedno malo dvorište s visokom kapijom... U maloj i lijepoj sobi, u prigušenom svijetlu zavjesa... sjedila je s mirnim očima i bijelim rukama, Jekaterina, kao da čeka...“ Bila je izmed onih, ki so „... kupovne i cijelom gradu po imenu poznate djevojke...“ Ta šele ga je rada utešila in pomirila, da je pokojno „... pripio lice uz tanko tkivo njenih dimija; pred očima su mu kružili svijetli i crveni kolutovi nesrečne krvi i bezbrojne uspomene, ublažene i daleke...“ Benečanka „čije se tijelo, vitko i plemenito, ne može ni zamisliti. Ciganka Zemka, drska i podmukla, a mila životinja...“ V mislih se mu prikazujejo vse ženske, ki jih je kdaj imel „... gojna udovica. Strasna jevrejka. I Katinka, voće koje nije u hladu. — Ne, to je ruka Jekaterine. Samo Jekaterine! Jedino do Jekaterine se ide ravno!... zašto je put do žene tako vijugav i tajan, i zašto on sa svojom slavom i snagom ne može da ga pregje, a prelaze svi gori od njega? Svi, samo on, u silnoj i smiješnoj strasti, cio svoj vijek pruža ruke kao u snu. Šta žene traže? —“

To je kratka vsebina te po svoje prav lepe turške povesti. Značaji in prizori so risani krepko in plastično, slog je lapidaren in gladek. Z nekoliko potezami, včasih z enim samim stavkom ali celo vzklikom, nam pisatelj pove več nego marsikdo v celem gostobesednem poglavju. Ko sem bral, se mi je zdelo, da berem Dinka Šimunovića, známega novelista iz dalmatinskega Zagorja, tako značilno postavlja besede in razvrščuje in odrezuje stavke. Ivana Andrića po pravici smemo prištevati med dobre jugoslovanske naturaliste, med najboljše naše pripovednike. — Čisto druga pa je stvar, kar se tiče Andrićevega jezika v tej povestici. Slovenci, ki imamo čist jezik, se pač nikoli ne bomo mogli prav navaditi na tako srbsko-hrvatsko latovščino. Količkaj knjig vaju Slovenec bi ravno zaradi svoje etimologične jezikovne izobrazbe lahko bral in razumel srbsko-hrvatske knjige, če bi bile pisane v čistem jeziku! Ali kdor ne zna turško, nemško in italijansko, ima ž njimi težave. — Tudi Ivan Andrić se je tega zavedal, ker se mu je zdelo potrebno, da je knjigi dodal pojasnilo tujih besedi, neumljivih celo Srbohrvatom! 41 strani obsežna knjižica ima skoraj tri strani omenjenega pojasnila, a bi ga morala imeti, če bi imel pisatelj kaj jezikovnega okusa, vsaj še enkrat toliko. — Izgovor, da je povestica odsev turškega obeležja v onih krajih, bi bil zanič, ker pravilnost in lepota jezika ne poznata nobenih kompromisov. Po tem bi morali mi pisati povesti iz Koroške ali Srednje Štajerske v nemškoslovenski latovščini! Ali bi bila to literatura, umetnost?! — Še strašnejšo jezikovno mešanico pišejo Srbi, zlasti oni iz kraljevine. *Branislav Nušić*, ki ga štejejo med najodličnejše leposlovce, prav neokusno nemškutari, *Stevan Sremac* nerodno nemškutari in še madžari povrhu, *Laza Lazarević* s ponosom tlači nemške, po srbski fonetiki spačene besede v srbsko besedilo, a najmodernejši, nekaki srbski Dostojevskij in res umetniško visoko nadarjeni *Bora Stanković* je pravi Arnavt! Vsi skupaj pa pišejo francoski slog, ali bi ga vsaj radi, in ne srbskega. Plajvajs, kelner, ritterski, flaša, lampa, univerzitet, klot, curuknuti, pelengira (pelerina?), kraut, zupa, prešnost, presbiro, placa, melšpajs, piaca, cviker, ibercier, zekser, fruštuk itd. itd. — kaj je to?! Ali so te besede že domače, če jih transkribiramo v cirilico? Ali je vse to mar ona „jugoslovenščina“, ki se je bomo Slovenci morali na novo učiti, da bomo razumeli srbske knjige? Ali se ne bomo bližali najbolj in na najlepši način, če se vsak na svoji strani trudimo, da pišemo čist jezik?

Literatura, leposlovna, glasbena in znanstvena, ki ima svoj začetek in razvoj v kulturnem stopnjevanju, je merilo za višino izobrazbe ali kulturnosti naroda. Kako bi bil napredek, razvoj jezika in leposlovja mogoč, če nimamo čistega in pravilnega jezika? Ali ne onečaščamo z jezikovnimi spakami lepe umetnosti, ki bodi ona tvorba ali posledica, katera je našim čutom umevna, dostopna in zadovoljiva estetskim zakonom? In čeprav je prava in čista umetnost mednarodna, občečloveška in dostopna last vsem po njej hrepenečim narodom, — je po svojem pojavu in pojmovanju vendarle glasna in velika priča in slika kulturne stopnje dotičnega naroda.

Take misli se človeku zbuja, ko bere knjige takorekoč svojega jezika in škriplje z zobmi, ker ga žalijo jezikovna barbarstva, nakradena pri barbarih in naših najhujših sovražnikih! — Hrvatsko in srbsko pleme imata toliko jezikovnega bogastva, da bi tujih spak res ne potrebovala! Iz lastne izkušnje vem, kako lep, bogat in čist je ljudski jezik n. pr. v Hercegovini. Vsa ta tuja navlaka je greh nedemokratskega in indolentnega narodovega „razumništva“. To

zanikerno razumništvo, ki okužuje narod s tujimi navadami in s spačenim jezikom, je po svoji duši sorodno onim našim renegatom in lizunskim klečeplazcem, ki jim njihov materinski jezik ni bil svet toliko, da ga ne bi bili pačili in oskrunili, ampak ki so ga v svojem prirojenem hlapčevstvu morali naravnost izdajati!

Ivan Zorec.

Šević Milan: Obrazovanje učitelja i dečja knjiga. Beograd, S. B. Cvijanović. 1920.

Ko je jeseni 1.1903. lahko rečem da cvet nemških pedagogov zboroval v Weimaru ter cele tri dni pretresal prašanja estetike vzgoje, je poročevavec o predmetu „Mladinski časopis, šolarska knjižnica, po ceni knjiga“ dne 10. oktobra dejal to-le: „Knjiga za otroke ne sme več biti samo skrb pedagoga; postati mora marveč taka, da jo bo kritika vzela za res, da jo bodo starši vzeli za res in da bo dobra novost na tem področju veljala za literarni dogodek, kakor recimo dober roman ali pa dobra drama“.

Tako je dejal Nemcem hamburški učitelj 1.1903. — v tistih časih... A danes, ko je knjiga „najdražja stvar v deželi“, to se pravi 1.1920., je jugoslovanskemu narodu lepo študijo o tem napisal beograjski pedagog — pod naslovom „Izobraževanje učiteljev in pa knjiga za otroke“.

Šević ni kak novinec v pedagogiki. Njegovo ime je menda tudi med Slovenci znano. (Pred leti je „Veda“ opozorila na cel niz Sevičevih vzgojeslovnih spisov — vzgojeslovnih ne samo v šolskem, ampak v najširjem pomenu besede.)

Najplemenitejša, če že ne sveta jeza je tokrat Ševiću potisnila pisalo v roko, pravično ogorčenje nad tem, da zdaj „že bukve vsak šušmar daje med“ — deco, mladino!

Morda poreče kdo, da je to, kar poudarja Šević v svoji knjižici, nekaj, kar se, dejali bi, razume samo po sebi in da pisatelj torej ni povedal nič novega. Da, prijatelj ugovarjavec, pritrjujem! Saj velja ravno o najglobljih resnicah in na vse zadnje o resnici sploh, da je po svojem jedru nekaj, kar se pravzaprav razume samo ob sebi, kajpada ne — za vsakega. In prav takim je namenjen Ševićev spis. Ko bi namreč vsakdo, ki se je lotil bodisi spisovanja ali pa le „prirejanja“ šolskih, oziroma zabavnih knjig „za mladino“, vedel, da moraš, če bi hotel uspeha in ne „uspeha“, i za takšen učbenik biti sam znanstvenik in tudi za to vrsto leposlovja sam umetnik, tedaj bi naša čitanka in pa mladinska knjiga pač imeli drugačen obraz, nego ga imata danes.

Znanstvenika bi moralo biti za ta posel vsaj toliko v tebi, da lahko, koprnečim dušam v napoj, zajemaš sveže studenčnice iz pristinega, živega vrelca znanstvenih virov, ne pa kake prestane in kdo ve kolikokrat že iz posode v posodo prelite mlačnice. In pa da poznaš miselno pot, ki jo je za resnico težeči znanstvenik-izsledovavec moral iz metodologičnih razlogov prehoditi, vse kakor je nujno zahtevala bistvenost spoznavnega predmeta. In podobno moraš, bodisi da hočeš pisati zabavno knjigo „za deco“ ali pa le sestavljati pesniški del čitanke, ali sam biti pesnik ali pa vsaj imeti toliko umetniškega daru, da veš, kaj je v svojem jedru umetniško stvarjanje, „to najizvirnejše dejstvanje človeka“. Sicer se ti lahko pripeti, da se hudo pregrešiš nad umetnostjo in njenim poslanstvom.

Zato pa znanstveno knjigo, tudi „za deco“, piši znanstvenik in zabavno knjigo, ki je namenjena mladini, umetnik. V tej neizprosni obliki ima tukaj nastopati načelo. Zakaj, kar je v znanstvu znanstvenega in vsled tega kulturno